

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 373.3/.5.013.42-055.52(410)

В. В. Вознюк

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ПІДТРИМКА БАТЬКІВ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті проаналізовано низку програм підтримки батьків, спрямованих на підвищення поінформованості останніх, формування в них навичок, необхідних для виховання та навчання власних дітей. Зазначені ініціативи реалізуються в рамках розширених шкіл Великобританії. Висвітлено форми і методи роботи з батьками щодо надання розширених соціальних послуг у межах загальноосвітніх навчальних закладів. Головна увага зосереджена на розкритті механізмів взаємодії між місцевими освітніми адміністраціями та розширеними школами.

Ключові слова: батьківська підтримка, соціальні послуги, програми підтримки батьків, інформаційні служби для батьків, сімейна підтримка, виховання дитини, розширені школи.

Постановка проблеми. У сучасних умовах гостро стоїть питання підвищення ефективності взаємодії школи та сім'ї у процесі цілеспрямованого виховного впливу на особистість дитини. Нові умови життя висувають нові вимоги до якості послуг, що надаються навчальним закладом. Наша держава, на жаль, рухається досить повільно у цьому напрямі на відміну, наприклад, від Великобританії, яка отримала позитивні результати від нововведень та структурних перетворень у системі загальної середньої освіти. Тому вважаємо за необхідне вивчити досвід надання підтримки батькам у британських розширених школах як інноваційних навчальних закладах.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми розвитку та функціонування загальної середньої освіти Великобританії стали предметом розгляду вітчизняних та російських науковців, зокрема, К. Гаращука, О. Джуринського, З. Малькової, В. Марцинкевича, А. Сбруєвої, М. Соколової, І. Чистякової, Ж. Чернякової та ін.

Наше дослідження спирається на напрацювання таких зарубіжних науковців, як: Д. Гейт, А. Дайсон, Дж. Драйфус, К. Камінгс, П. Моран, Л. Тод, К. Хуксем, які займалися проблемами реформування системи загальної середньої освіти Великобританії та, зокрема, питаннями щодо підвищення рівня взаємодії батьків та школи, у тому числі й питаннями батьківської підтримки.

Мета статті – проаналізувати особливості здійснення підтримки батьків як одного із напрямів надання соціальних послуг у системі загальної середньої освіти Великобританії.

Виклад основного матеріалу. Підтримка батьків з метою налагодження позитивної взаємодії, безумовно, є надзвичайно важливим напрямом діяльності розширених шкіл. Так, дослідники зазначеного типу навчальних закладів зазначають, що ті школи, яким вдалося налагодити ефективну взаємодію з батьками та громадою, мають наступні переваги:

1) поліпшення рівня навчальних досягнень учнів унаслідок того, що батьки стали більше цікавитися успіхами своїх дітей та надавати їм активну допомогу;

2) покращення ставлення учнів до навчання та позитивні зміни в поведінці;

3) підвищення участі батьків у житті та роботі школи;

4) зростання рівня готовності батьків та школи спільними зусиллями вирішувати проблеми на ранніх стадіях їх виникнення та обміну інформацією [3].

Саме розширені школи як осередки надання додаткових соціальних послуг покликані надавати універсальні інформаційні послуги, консультативну допомогу та підтримку учням, їх батькам та громаді у цілому, що означають ефективний діалог з батьками. Зазначений спосіб співпраці повинен задовольняти основні потреби цих категорій, зокрема:

а) отримання консультацій безпосередньо на території школи щодо особливостей адаптації дітей до навчання в школі та здійснювати їх супровід до моменту її закінчення;

б) поширення інформації у зручній для батьків спосіб (через місцеві служби для молоді, Національний телефон довіри, сайти шкіл, індивідуальні та групові консультації і т.д.);

в) забезпечення вільного доступу до батьківських груп підтримки та взаємодопомоги.

Мета батьківської підтримки – сприяти розвитку гармонійних відносин між батьками та дітьми і ознайомити з різними підходами щодо корегування прогалин у сімейному вихованні [3].

Особливістю зазначених навчальних закладів є те, що батьки повинні бути залучені до проектування та забезпечення задоволення їх власних потреб, а також до тісної співпраці з місцевими освітніми адміністраціями, дитячими центрами, волонтерським та громадським сектором, медичними закладами. Крім того, подібні послуги покликані надавати спеціально

підготовлені фахівці. У переважній більшості випадків з боку батьків до таких спеціалістів висувається вимога дотримання конфіденційності.

Проте суттєвою проблемою залишається забезпечення індивідуального підходу до кожної конкретної сім'ї (одинокі матері та батьки, батьки з етнічних меншин, батьки, які виховують дитину з особливими потребами, батьки важковиховуваних учнів, батьки-інваліди тощо). Різні соціальні проблеми можуть значно впливати на характер стосунків між членами родини, що часто призводить до таких недоліків сімейного виховання, як відсторонення від виховання або гіперопіка. За результатами діяльності мобільних консультативних пунктів було встановлено, що вдома батькам важче досягти порозуміння з власними дітьми. Тому в результаті роботи над вирішенням цієї проблеми дослідники дійшли висновку про підвищення ролі спільної діяльності батьків та їх дітей у вихованні.

Так, зокрема, початкова школа для матерів та батьків Байрона у Бредфорді (Dads&lads Byron Primary School), метою якої є допомога батькам та дітям у поглибленні своїх відносин через спільну діяльність та обмін досвідом, наприклад, футбол, гольф, співи або кулінарні класи. На такого роду спільних заняттях батькам пропонується розповісти що їхня дитина для них значить. Так, група батьків та синів представників національних меншин азіатського походження зустрічалася щосуботи вранці, щоб взяти участь у різноманітних заходах, таких, як баскетбол, мистецтво та парашутні ігри. Головною метою цього заходу стало привернення уваги освітніх адміністрацій до проблем національних меншин, адже вони є однією з категорій групи ризику. Член колективу бредфорської освітньої адміністрації разом з офіцером поліції запустили спільний проект «На шляху». Під час кожної зустрічі вони надавали можливість батькам і синам розділитися на дві групи та використати час спільної діяльності для того, щоб краще пізнати один одного. Таким чином, було відмічено поліпшення у стосунках батьків та синів, встановлення довірливих відносин, позитивні зміни у поведінці школярів [5].

Вважаємо за доцільне наголосити на тому, що крім налагодження стосунків синів та батьків, розширені школи організують так звані перехідні інформаційні заняття. Головними завданнями зазначених заходів є:

- 1) залучення батьків до обговорення питань щодо виховання дітей;
- 2) сприяння усвідомленню батьками того, що їхня дитина розвивається;
- 3) підвищення готовності батьків співпрацювати з дітьми у школі та допомагати їм у навчанні;
- 4) розширення знань батьків і готовність мати доступ до ширшого кола послуг для батьків та сімей [2].

Відмітимо, що для надання такого роду послуг необхідний налагоджений механізм взаємодії між місцевими освітніми адміністраціями та навчальними закладами, під керівництвом спеціальних координаторів та безпосереднє консультування спеціалістами по роботі з батьками. Були також організовані дитячі інформаційні служби (Children's Information Service (CIS)). Школи співпрацюють з інформаційними службами для забезпечення надання необхідних інформаційних послуг безпосередньо на території навчального закладу [3].

Слід наголосити на тому, що інформація може бути доступна кількома шляхами – через кіоски, можливості для батьків використовувати «гарячі лінії», доступ до матеріалів на спеціальних сайтах та сайтах шкіл, присутність фахівців місцевої інформаційної служби на перехідних інформаційних заняттях.

Підтримці постійної поінформованості сприяють національні телефонні «гарячі лінії» та спеціальні сайти, зокрема:

- 1) сайт батьківського центру – www.parentscentre.gov.uk;
- 2) прямий урядовий портал – www.direct.gov.uk;
- 3) батьківська лінія додаткової допомоги, яка є безкоштовною та працює цілодобово 0808 800 2222 [4].

Зазначимо, що прикладом діяльності таких інформаційних служб є Грінвічська дитяча інформаційна служба. Вона створила широкий інформаційний ресурс сімейної підтримки як на місцевому, так і на національному рівні, включаючи більш детальне висвітлення послуг щодо підтримки батьків. Крім того, вищезгадана установа забезпечує надання інформації аутріч у межах діяльності розширеної школи та інших закладів, наприклад, Дитячі центри впевненого старту (Sure Start Children's Centres) та додаткові центри зайнятості (Jobcentre Plus offices) [5].

Вважаємо за доцільне розглянути ще один приклад надання послуг подібними закладами. Особливістю діяльності дитячої інформаційної служби Уілтшира є те, що вона надає комплексну інформаційну та консультаційну допомогу батькам та опікунам у таких складних життєвих обставинах, як втрата близької людини, догляд за дітьми, організація змістовного дозвілля, пропаганда здорового способу життя та інші послуги, які можуть стати у нагоді батькам для підтримки сімейного життя. Контактна інформація для місцевих і національних служб може надаватися у вигляді листівок, буклетів про проблеми, з якими дитина може стикатися щодня. Інформаційні матеріали про інші навчальні заклади та послуги, які вони надають, та інші питання, котрі хвилюють батьків. Батьки також можуть отримати допомогу через Уілширську службу батьків (Parenting Wiltshire service) [3].

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговують можливості доступу до груп батьківської підтримки та спектру послуг, які вони надають. Більшість британських розширених шкіл створюють неформальне середовище для діяльності членів громади. Прикладами такого спілкування можуть слугувати такі соціальні заходи, як кавові ранки, приготування їжі, садівництво або соціальні вечори. Подібні форми взаємодії дозволяють покращувати стосунки як між самими батьками – батьком та матір'ю – так і змінюють на краще їх стосунки зі школою у цілому. Крім того, деякі загальноосвітні навчальні заклади активно практикують проведення дискусій з конкретних тем. Наприклад, деякі батьки цікавляться питаннями оптимізації навчального плану, за яким навчається їхня дитина, особливостями здорового харчування та можливостями сімейного навчання. Зазначені види взаємодії дозволяють батькам відчувати неформальну підтримку з будь-якого питання не лише від фахівців, але й від інших батьків. Проте все ж таки фахівці рекомендують з проблемних питань звертатись до фасилітаторів, спеціально підготовлених за Національними професійними стандартами по роботі з батьками (National Occupational Standards for Work with Parents) [4].

Необхідно наголосити, що групи батьківської підтримки працюють за структурованими програмами сімейного виховання. Найефективніші батьківські програми передбачають надання певного обсягу теоретичного матеріалу, яким повинні оволодіти батьки, і тривають зазвичай від 8 до 12 тижнів.

Ефективні програми створюють безпечне середовище, у якому стимулюється обмін досвідом; цінується внесок кожного учасника; використовуються доступні моделі навчання для оволодіння новими навичками; надається чітка інформація, що дозволяє батькам зробити вибір. Програми можуть відрізнятися за змістом, інтенсивністю, тривалістю і повинні відповідати потребам батьків та дітей.

Не менш яскравим прикладом реалізації таких проектів є програма підтримки батьків Parentline Plus округу Глостершир. Вона пропонує комплекс курсів та семінарів для батьків у дев'яти початкових та середніх загальноосвітніх школах, які є частиною програми підтримки батьків та професійної підготовки «Батьки разом». Зазначені форми роботи спрямовані на підвищення поінформованості батьків, формування у них навичок, необхідних для виховання та навчання власних дітей. Були організовані денні та вечірні групи, проведена аутріч робота у межах місцевої громади, щоб залучити членів громади та батьків. Серед тем для обговорення винесені наступні:

- «Допомога Вашій дитині вчитися»;

- «Боротьба зі знуцаннями»;
- «Співпраця зі школою заради допомоги Вашій дитині»;
- «Виховання підлітків» [3].

Серед методів, які найчастіше застосовуються, спеціалісти зазначають дискусію та рольові ігри.

Іншим прикладом подібної діяльності є школа Пегасус міста Оксфорд. З аналізу досвіду роботи цього навчального закладу чітко простежуються позитивні здобутки у напрямі покращення стосунків у родині, які засновані на чотирьох основних конструктах: самосвідомості і самоповазі, відповідних очікуваннях, співчутті та дисципліні. Таким результатом сприяло впровадження програми «Виховання сімейних взаємовідносин» Family Links Nurturing Programme, яка розрахована на десятитижневий термін з участю батьків чи опікунів та їх дітей. Курси складаються з двох частин:

- 1) батьківська – передбачає покращення педагогічної культури батьків, формування громадянськості, впевненості у собі та розвиток навичок підтримки ефективної дисципліни й розуміння емоційних потреб їх дітей;
- 2) дитяча – пропонує персональну соціальну, здоров'язберезувальну та громадянську освіту [4].

Програма зробила свій внесок не тільки у процес налагодження взаємодії у межах розширеної школи Пегасус, але була також апробована іншим навчальним закладом міста Оксфорд – початковою школою Блекберд Лейс (Blackbird Leys), де також здобула позитивні результати.

Зазначимо, що батьки також можуть мати доступ до спеціалізованої підтримки, що надається в рамках загальної мережі оцінювання потреб батьків та дітей (Common Assessment Framework). Фахівці, які працюють із сім'єю, оцінюють складність ситуації у ході безпосереднього спілкування з її членами. Під час виявлення найменших підозр, що дитині може бути заподіяна шкода, спеціалісти мають негайно відреагувати так, як цього вимагає законодавство.

Яскравим прикладом надання такої допомоги є школа для громади Мілфілдз (Millfields Community School, Hackney). У межах діяльності зазначеного закладу щосуботи вранці кожного місяця проводяться курси підтримки батьків і дітей з аутичними розладами. Основними завданнями, які ставлять перед собою спеціалісти є:

- інформувати батьків щодо різних аспектів спектру аутичних розладів;
- забезпечувати практичною інформацією про наявні матеріальні, медичні та методичні ресурси;

- ідентифікувати безперервні потреби як батьків, так і дітей;
- підвищити самооцінку членів сімей з аутичними дітьми [1].

На такі заходи запрошуються доповідачі та фахівці закладів охорони здоров'я для уточнення проблемних аспектів хвороби. Крім того, для підвищення поінформованості батьків рекомендується спеціальна література, відеоматеріали та доступ до інтернету. Деякі батьки користуються юридичними послугами через мережу Інтернет. Крім цього, батьки також обмінюються досвідом один з одним.

Не менш цікавою є програма «Місце для батьків» (A Place for Parents, Croydon), розроблена у ході реалізації проекту «Місце існування» (The Place2Be) національної благодійної пропозиції підтримки дітей початкової школи. Програма «Місце для батьків» забезпечує індивідуальне та групове втручання для дітей, переважно з сімей групи ризику, які мають значну потребу в емоційній підтримці та порадах щодо поведінки, у випадку розлучень батьків, насильства в сім'ї, втрати близької людини, знуцання та низької самооцінки. Крім того, забезпечується стійка індивідуальна підтримка на термін від 8 до 24 тижнів, зосереджуючись як на особистісних якостях, так і батьківських навичках у відповідності до потреб батьків [3].

«Навчальна громада міста Ексмаус» (Exmouth Area Learning Community (EALC)), включаючи представників з чотирнадцяти початкових та середніх шкіл, є однією з дев'яти місцевих груп пілотування розвитку додаткових послуг для сімей у Дейвоні. Група складається із представників різних закладів: шкіл, закладів охорони здоров'я, поліції, фахівців сімейного навчання, девонської молодіжної служби, соціальних служб, представників влади, батьків, освітніх та благодійних організацій. Особливістю кадрового складу є пастирські соціальні працівники (Pastoral Care Workers), які спеціально залучені до громади для соціального супроводу осіб із соціальною уразливістю і низькою успішністю в школі [3].

Слід зазначити, що спільними рисами для розглянутих вище програм є використання таких методів роботи з батьками:

- 1) робота у великих і малих групах;
- 2) парна робота;
- 3) рольові ігри;
- 4) соціально спрямовані виховні заходи.

Висновки. Отже, виходячи із вищезазначеного можна зробити висновок, що розширені школи як осередки громади, працюючи в автономному режимі, здатні підвищити ефективність взаємодії батьків та навчальних закладів, сприяти поліпшенню взаємовідносин всередині сім'ї,

допомагають долати бар'єри у спілкуванні батьків та дітей. Крім того, впровадження спеціальних програм підтримки дозволяють підвищити рівень педагогічної культури батьків, а також, у свою чергу, позитивно впливають на становлення гармонійної особистості дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cummings C. Evaluation of the Extended Schools / [C. Cummings, A. Dyson, D. Muijs, I. Papps, D. Pearson et al.]. – Pathfinder Projects, 2004. – 97 p.
2. DfES (Department for Education and Skills). Extended schools : Access to opportunities and services for all : A prospectus. – Annesley, Nottinghamshire : DfES Publications, 2005. – 32 p.
3. DfES (Department for Education and Skills). Parenting support : A booklet, 2006. – 14 p.
4. Sure Start Children's Centre : Practice Guidance [Electronic resource]. – URL : www.surestart.gov.uk/improvingquality/guidance/practiceguidance.
5. Every Child Matters [Electronic resource]. – URL : www.everychildmatters.gov.uk/publications.

РЕЗЮМЕ

В. В. Вознюк. Поддержка родителей как одно из направлений предоставления социальных услуг в системе общего среднего образования Великобритании.

В статье проанализирован ряд программ поддержки родителей, направленных на повышение осведомленности последних, формирование у них навыков, необходимых для обучения и воспитания собственных детей. Указанные инициативы реализуются в рамках расширенных школ Великобритании. Освещены методы и формы работы с родителями относительно предоставления дополнительных социальных услуг в пределах общеобразовательных учебных заведений. Главное внимание сосредоточено на раскрытии механизмов взаимодействия между местными образовательными администрациями и расширенными школами.

Ключевые слова: родительская поддержка, социальные услуги, программы поддержки родителей, информационные службы для родителей, семейная поддержка, воспитание ребенка, расширенные школы.

SUMMARY

V. Voznyuk. Parenting support as one of the directions of provision of social services in the system of secondary education in Great Britain.

The article considers the series of support programs of parents, aimed at raising the awareness of the past, shaping them with the skills needed for the education and upbringing of their children. These initiatives are being implemented in the framework of the extended schools in the UK. The methods and forms of work with parents regarding the provision of additional social services within of secondary institutions are highlighted. The main attention is focused on the disclosure of mechanisms of interaction between the local educational authorities and extended schools.

Key words: parental support, social services, parenting support programs, information service for parents, family support, child care, extended schools.